

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14.04.2010, sp. zn. Cpjn 13/2007, ECLI:CZ:NS:2010:CPJN.13.2007.1

Číslo: 54/2010

Právní věta: I. Došlo-li k zásahu do osobnostních práv v rámci výkonu zákonem stanovených oprávnění, resp. povinností (např. postupem příslušných orgánů v řízení, k němuž jsou ze zákona povolány, výpovědí svědka, resp. účastníka v takovém řízení, úkony advokáta jednajícího za klienta na základě udělené plné moci, apod.), pravidelně nepůjde o zásah neoprávněný, pokud osoba (fyzická či právnická), jež se zásahu dopustila, nevybočila z mezí takto stanovených práv a povinností; zásah je třeba současně vždy posuzovat v kontextu s okolnostmi, za nichž k němu došlo, a dále s přihlédnutím k funkci, kterou výkon dotčených práv, resp. povinností, plní. II. Vybočením z mezí takto stanovených práv a povinností v soudním řízení je křivé obvinění (§ 174 trestního zákona č. 140/1961 Sb., resp. § 345 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.), křivá výpověď (§ 175 trestního zákona č. 140/1961 Sb., resp. § 346 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.) nebo přestupek podle § 49 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších změn a doplňků. III. Ve věcech veřejného nebo jiného společenského zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi; petice představuje zvláštní kvalifikovaný případ svobody projevu (který je spjat s povinností orgánu veřejné moci na obsah petice reagovat), může tak dojít ke kolizi s ústavněprávní hodnotou, již je právo na ochranu cti a dobré pověsti (čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod). Proto bez dalšího neplatí, že „vyloučení neoprávněnosti zásahu do osobnostních práv“ je dáno již tím, že „zásah“ byl vyjádřen obsahem petice, jakožto výrazu ústavně zaručeného práva.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 14.04.2010

Spisová značka: Cpjn 13/2007

Číslo rozhodnutí: 54

Číslo sešitu: 5-6

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Ochrana osobnosti

Předpisy: § 11 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Cpjn 13/2007

S t a n o v i s k o

občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14.

dubna 2010 k výkladu vyloučení neoprávněnosti zásahu do osobnostních práv fyzické osoby v souvislosti se soudním řízením, popřípadě při jiném řízení před příslušným orgánem (§ 11 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

Předseda občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky podle čl. 33 odst. 1 písm. b) Jednacího řádu Nejvyššího soudu ČR (dále jen „Jednací řád“) předložil kolegiu návrh na zaujetí stanoviska ve smyslu § 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudech a soudcích“) a čl. 32 Jednacího řádu ve věcech vyloučení neoprávněnosti zásahu do osobnostních práv v souvislosti se soudním řízením (při poskytování účastnické, svědecké výpovědi i jinak sdělené skutečnosti) popřípadě při jiném řízení před příslušným orgánem. Občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu ČR zaujalo následující stanovisko:

I. Došlo-li k zásahu do osobnostních práv v rámci výkonu zákonem stanovených oprávnění, resp. povinností (např. postupem příslušných orgánů v řízení, k němuž jsou ze zákona povolány, výpovědi svědka, resp. účastníka v takovém řízení, úkony advokáta jednajícího za klienta na základě udělené plné moci, apod.), pravidelně nepůjde o zásah neoprávněný, pokud subjekt (osoba fyzická či právnická), jež se zásahu dopustil, nevybočil z mezí takto stanovených práv a povinností; zásah je třeba současně vždy posuzovat v kontextu s okolnostmi, za nichž k němu došlo, a dále s přihlédnutím k funkci, kterou výkon dotčených práv, resp. povinností, plní.

II. Vybočením z mezí takto stanovených práv a povinností v soudním řízení je zejména (např.) křivé obvinění (§ 174 trestního zákona č. 140/1961 Sb., resp. § 345 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.), křivá výpověď (§ 175 trestního zákona č. 140/1961 Sb., resp. § 346 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.) nebo přestupek podle § 49 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších změn a doplňků.

III. Ve věcech veřejného nebo jiného společenského zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi; petice představuje zvláštní kvalifikovaný případ svobody projevu (který je spjat s povinností orgánu veřejné moci na obsah petice reagovat), může tak dojít ke kolizi s ústavněprávní hodnotou, jíž je právo na ochranu cti a dobré pověsti (čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod). Proto bez dalšího neplatí, že „vyloučení neoprávněnosti zásahu do osobnostních práv“ je dáno již tím, že „zásah“ byl vyjádřen obsahem petice, jakožto výrazu ústavně zaručeného práva.

O d ů v o d n ě n í :

Podle ustanovení § 11 obč. zák. má fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy. Požadavek zajištění účinné občanskoprávní ochrany vyžaduje, aby neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby, který má za následek vznik nemajetkové újmy, spočívající v porušení či již v pouhém ohrožení osobnosti dotčené fyzické osoby, byl pro původce neoprávněného zásahu spojen s nepříznivými právními následky ve formě zvláštních občanskoprávních sankcí. Ty mohou podle okolností konkrétního případu spočívat v nové povinnosti původce neoprávněného zásahu buď upustit od tohoto zásahu, či odstranit následky neoprávněného zásahu, anebo poskytnout přiměřené zadostiučinění.

Tam, kde v důsledku neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo k jejímu porušení, resp., případně „jen“ k pouhému ohrožení – tedy ke vzniku nemajetkové újmy, pak ustanovení § 13 odst. 1 obč. zák. stanoví, že fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od

neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění, přičemž z druhého odstavce tohoto ustanovení vyplývá, že pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle prvního odstavce zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má tato fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

V určitých případech však o neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby nepůjde, a to ani tehdy, pokud by se zásah jako odporující objektivnímu právu zdánlivě jevil. Hovoří se o okolnostech vylučujících neoprávněnost, resp. o okolnostech, které porušení, resp. ohrožení osobnosti fyzické osoby ospravedlňují. V tomto směru zůstává na původci zásahu, aby prokázal, že k zásahu došlo po právu, tj., že je dána okolnost, která neoprávněnost (protiprávnost) zásahu vylučuje.

Okolnosti, které mají tyto právní následky a jež vycházejí z hodnocení závažnosti, významu a funkce vzájemně si kolidujících porovnávaných zájmů dotčené fyzické osoby na straně jedné a zvláštních veřejných zájmů na straně druhé, jsou buď obsaženy přímo v právních normách anebo z nich vyplývají.

Neoprávněnost zásahu do osobnostní sféry fyzické osoby chráněné všeobecným osobnostním právem vylučují konkrétně tyto okolnosti, když:

a) dotčená fyzická osoba k zásahu do své osobnosti, resp. do jednotlivých hodnot, tvořící její osobnost v její fyzické a morální jednotě (integritě), svolila, nebo

b) je zásah s ohledem na různé veřejné zájmy dovolen zákonem, přičemž do této kategorie spadají tzv. zákonné licence, které jsou výslovně zakotveny v § 12 odst. 2 a 3 obč. zák. nebo např. v § 67 a násl. tr. řádu, v § 23 odst. 3 a 4, § 24 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, v čl. 6,7,8,26 Úmluvy o lidských právech v biomedicíně – č. 96/2001 Sb.m.s., § 191a a násl. o.s.ř., apod. V těchto případech (pokud nejsou překročeny zákonem stanovené meze) jde o situace, kdy nad individuálními zájmy jednotlivých fyzických osob, do jejichž osobnosti je zasahováno, převládá závažnější, významnější a funkčně vyšší veřejný zájem, odůvodněný naléhavými sociálními potřebami, které jsou v demokratické společnosti nezbytné,

c) k zásahu došlo v rámci výkonu jiného subjektivního práva stanoveného zákonem, popřípadě, kde jiný subjekt plnil právní povinnost, kterou mu ukládá zákon. Přípustnost těchto případů je odůvodněn a zvláštním veřejným zájmem jak na nerušené a plynulé realizaci subjektivních práv, tak na plynulém plnění právních povinností uložených zákonem. Jde zejména o výkon práva kritiky (čl. 17 Listiny základních práv a svobod), o obecnou svépomoc (§ 6 obč.zák.), o odvracení škody (§ 417 obč. zák.), o nutnou obranu a krajní nouzi (§ 418 odst. 1 obč. zák.), o výkon práv účastníků řízení (v řízení soudním nebo správním před povolányi orgány s rozhodovací mocí), jakož i výkon povinnosti svědecké a znalecké (pokud jsou odůvodněny předmětem věci), o výkon činnosti advokáta v rámci hájení oprávněných zájmů svého mandanta, resp.klienta, o výkon rozhodovací činnosti státních orgánů (Karel Knap, Jiří Švestka a kol.: Ochrana Osobnosti podle občanského práva, Linde Praha, a.s. 2004).

I.

Soudy, rozhodující agendu ochrany osobnosti, v převážné většině případů vycházejí ze zásady, podle níž, došlo-li k zásahu do osobnostních práv v rámci výkonu zákonem stanovených oprávnění, resp. povinností (např. postupem příslušných orgánů v řízení k němuž jsou ze zákona povolány, výpovědi svědka, resp. účastníka v takovém řízení, úkony advokáta jednajícího za klienta na základě udělené plné moci, apod.), většinou nejde o zásah neoprávněný, pokud osoba (fyzická či právnická), jež se

zásahu dopustila, nevybočila z mezí takto stanovených práv a povinností (např. ve věci Krajského soudu v Ostravě sp.zn. 23 C 31/2004, ve věci Krajského soudu v Hradci Králové sp.zn. 16 C 122/2003, ve věci Krajského soudu v Brně sp.zn. 24 C 67/2005 nebo ve věci Městského soudu v Praze sp.zn. 32 C 158/2005, resp. 34 C 113/2003, apod.). Přes tuto skutečnost však někdy dochází k jistému zjednodušení při vlastní úvaze, zda zásah do osobnostní sféry fyzické osoby měl v konkrétním případě charakter zásahu oprávněného či neoprávněného.

Tak například ve věci vedené u Krajského soudu v Praze pod sp.zn. 36 C 4/98 Vrchní soud v Praze, jako soud odvolací, v odůvodnění svého rozsudku ze dne 19. září 2006, č.j. 1 Co 191/2006-616 mimo jiné uvedl, že rozhodnutí o použití zásahové jednotky, stejně jako zadržení podezřelé osoby zásahovou jednotkou, je výkonem práva (resp. povinnosti). Soudu v občanském soudním řízení přísluší hodnotit pouze to, zda při výkonu práva (resp. zákonem uložené povinnosti) nedošlo ze strany orgánů žalované k porušení příslušných ustanovení zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR (nahrazen zákonem č. 273/2008 Sb., o policii České republiky), t.j. zda při rozhodnutí o použití zásahové jednotky a při zásahu samotném bylo postupováno podle zákona. (V této souvislosti odkázal na usnesení Ústavního soudu sp.zn. [II. ÚS 237/03](#)). Nejvyšší soud ČR, jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) však v rozsudku ze dne 31. října 2007, č.j. [30 Cdo 478/2007](#) - 635, konstatoval, že výklad ustanovení § 13 o.z. odvolacím soudem je (přesto) neopodstatněně restriktivní. Připomněl, že podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva mohou i orgány činné v trestním řízení nepřipustně zasáhnout do osobnostních práv fyzických osob způsobem opravňujícím poškozeného např. podat úspěšně žalobu proti státu (srovnej např. nález Ústavního soudu České republiky ze dne 15. listopadu 2006, sp.zn. I ÚS 310/05). Dosavadní řízení nevyloučilo možný závěr, že popisovaný zásah vůči žalobci nebyl prost řady nedopatření, resp., že šlo o postup v zásadě neprofesionální (o čemž může vypovídat úvaha Krajského státního zástupce Středočeského kraje ze dne 20. května 1996, zn.: KZv 209/95). V případě, že by byl prokázán postup takového charakteru, nebylo by jej možno hodnotit jako jsoucí v souladu s výkonem zákonných oprávnění, resp. povinností státním orgánem, a tudíž jako zásah do osobnosti fyzické osoby, který by byl oprávněný.

Obdobně na tuto zásadu Nejvyšší soud ČR poukázal ve svém usnesení ze dne 31. ledna 2007, č.j. [30 Cdo 3543/2006](#)-160 (věc Krajského soudu v Hradci Králové sp.zn. 16 C 105/2002), když mimo jiné uvedl, že podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva je třeba posuzovat sporná vyjádření (např. orgánů činných v trestním řízení) v jejich kontextu a zejména se zřetelem k funkci, kterou rozhodnutí (resp. jiné opatření), v němž se sporná vyjádření nacházejí, plní (srovnej např. rozsudek Dakaras proti Litvě ze dne 10. října 2000, stížnost č. 42095/98, odst. 44). Dovolací soud připomněl, že tento kontext bylo třeba brát v úvahu i v souzeném případě, jak správně fakticky učinil i odvolací soud. Dovolatelem namítanou pasáž obžaloby státního zástupce je třeba chápat právě v kontextu vysvětlení důvodů a okolností hodnocení osoby obviněného (žalobce). Nebylo proto možno dovodit, že by tak do osobnostních práv žalobce bývalo bylo zasaženo neoprávněně.

(Je třeba připomenout, že soudy předložené spisy se týkaly věcí, v nichž byla žaloba podána před účinností novely zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou výkonem veřejné moci, provedené zákonem č. 160/2006 Sb.; závěry obsažené v právní větě však přiměřeně dopadají i na spory podle § 31a citovaného zákona; abstrahováno je též např. od sporů podle § 315 zákoníku práce).

Pečlivé vážení okolností konkrétního případu je významné např. i při posuzování otázky, zda např. účastník řízení slyšený před soudem v této souvislosti eventuálně nevybočil z mezí svých práv a povinností, a zda je možno zásah do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, jenž byl obsažen v jeho výpovědi, možno ještě klasifikovat jako oprávněný.

Například ve věci Krajského soudu v Plzni sp.zn. 19 C 14/2005 Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 31. října 2006, č.j. [30 Cdo 1404/2006](#)-74 mimo jiné uvedl, že Vrchní soud v Praze jako soud odvolací

v rozsudku ze dne 9. srpna 2005, č.j. 1 Co 217/2005-40 blíže nevysvětlil, proč podle jeho názoru šlo v daném případě o exces žalované při její účastnické výpovědi. Dovolací soud připomněl skutečnost (z níž vycházel i soud prvního stupně), že z protokolu o jednání v řízení o úpravě práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti vyplývá, že jednání bylo zaměřeno na zjištění okolností vztahů rodičů, stejně jako dalších rodinných příslušníků. Toto jednání před soudem bylo zúčastněnými osobami pojata emotivně, o čem svědčily i žalovanou pronesené výrazy na adresu žalobkyně. Odvolací soud současně nedocenil (přes zmínku v odůvodnění rozhodnutí) ani skutečnost zřetelně vyplývající z protokolu o zmíněném jednání u Okresního soudu v Rokycanech, že sporem dotčený výrok žalovaná při výpovědi pronesla, když popisovala vztahy k žalobkyni, resp. konkrétní událost, která měla tyto vztahy ozřejmit (ztráta ručníků, resp. plyšového zvířete).

II.

Za zřetelné vybočením z práv a povinností (exces) v soudním řízení je správně považováno, pokud se osoba, která zasáhla do osobnostní sféry fyzické osoby, dopustila křivého obvinění (§ 174 trestního zákona č. 140/1961 Sb., resp. § 345 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.), křivé výpovědi (§ 175 trestního zákona č. 140/1961 Sb., resp. § 346 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.) nebo přestupku podle § 49 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších změn a doplňků.

Ve věci Krajského soudu v Brně sp.zn. 24 C 43/2001 Vrchní soud v Olomouci v rozsudku ze dne 4. ledna 2006, č.j. 1 Co 176/2005-75 přílehavě uvedl, že plnění zákonné povinnosti je i výpověď účastníka v řízení před soudem. Vybočením z plnění zákonné povinnosti a z využití zákonného oprávnění při účastnické výpovědi v řízení před soudem je jakékoliv počínání, které přes řádné poučení soudem ve smyslu ustanovení § 131 o.s.ř. a bez podnětu soudu vůbec nesouvisí s předmětem výslechu a předmětem řízení. Je jím i uvedení údajů a úsudků, za jejichž vyslovení byl účastník pravomocně uznán příslušným orgánem vinným ze spáchání trestného činu či přestupku podle § 49 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších změn a doplňků.

III.

V nálezu ze dne 2.2.1998, sp. zn. [IV. ÚS 154/97](#), uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 10, č. 17, str. 113 a násl., Ústavní soud konstatoval, že při střetu práva na informace a jejich šíření s právem na ochranu osobnosti a soukromého života, tedy základních práv stojících na stejné úrovni, je především věcí obecných soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého případu zvážily, zda jednomu právu nebyla bezdůvodně dána přednost před právem druhým. Je jejich úkolem, aby na základě konkrétních okolností daného případu zvážily, zda určitý výrok (vycházející ze svobody projevu) dosahuje takové intenzity, že zasahuje do práva na ochranu cti a dobré pověsti či je situací přiměřený.

To platí i při výkonu petičního práva, zaručeného v článku 18 odst. 1 Listiny základních práv a svobod; jestliže ve věcech veřejného nebo jiného společenského zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi, představuje petice zvláštní kvalifikovaný případ svobody projevu (který je spjat s povinností orgánu veřejné moci na obsah petice reagovat), pak i zde může dojít ke kolizi s ústavněprávní hodnotou, již je právo na ochranu cti a dobré pověsti (čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).

Proto bez dalšího neplatí, že „vyloučení neoprávněnosti zásahu do osobnostních práv“ je dáno již tím, že „zásah“ byl vyjádřen obsahem petice, jakožto výrazu ústavně zaručeného práva (věc Krajského soudu v Českých Budějovicích sp.zn. 11 C 49/2003).

